

วารสารอิเล็กทรอนิกส์
ทางการศึกษา

OJED, Vol.10, No.1, 2015, pp.147-160

OJED

An Online Journal
of Education
<http://www.edu.chula.ac.th/ojed>

การศึกษาบทบาทครูสังคมศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ
ของนักเรียนมัธยมศึกษา

A STUDY OF SOCIAL STUDIES TEACHERS' ROLES IN ENHANCING THE INFORMATION LITERACY
OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

นางสาวญาดา ศรีอรุณ *

Yada Sriarun

ผศ.ดร.วัลย์ อิศรางกูร ณ อยุธยา **

Asst. Prof. Walai Isarankura NA Ayudhaya, D.Ed.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทครูสังคมศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 474 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) การใช้ประเด็นปัญหาและกิจกรรมโครงงานเป็นกิจกรรมหลักที่ครูสังคมศึกษาใช้เสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน 2) ครูสังคมศึกษามีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนบ่อยครั้งทั้ง 6 มาตรฐาน 3) ปัญหาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย คือ ครูมีเวลาว่างไม่ตรงกับนักเรียนในการให้คำปรึกษา ความชำนาญของครูในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ความสามารถของนักเรียนในการสืบค้นข้อมูลเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ และงบประมาณไม่เพียงพอ 4) แนวทางการแก้ไขปัญหา คือ จัดอบรมครูในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ ครูควรพัฒนาทักษะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน สถานศึกษาควรปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ และให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ

* นิสิธมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: sawyada@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: p_walai@hotmail.com

ISSN1905-4491

Abstract

This research aimed to study of social studies teachers' roles in enhancing the information literacy of secondary school students, problems and solutions in the schools under the Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. The sample for the survey was consisted of 474 social studies teachers who taught at the upper secondary level. The research instrument was a set of questionnaire.

The research results were as follows: 1) Problem issues and projects were the main activities implemented by teachers for enhancing the information literacy of students. 2) Social studies teachers often enhanced the information literacy to students through all of the 6 standards. 3) The problems in enhancing the information literacy of students were: spare times of teachers and students was not relevant for activities counseling, teachers' expertise in organizing variety of activities, students' ability of searching information, inefficiency of school internet network and insufficiency of schools budget. 4) The problem solutions were: organizing workshop training on information literacy for teachers, developing skills related to information literacy for students by teachers, improving efficiency of school internet network and providing adequate schools budget.

คำสำคัญ: บทบาทครูสังคมศึกษา / การรู้สารสนเทศ / การเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ

KEYWORDS: SOCIAL STUDIES TEACHERS' ROLES / INFORMATION LITERACY / ENHANCING THE INFORMATION LITERACY

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้ระบุความหมายของการศึกษา ว่าหมายถึงความถึง “กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” นอกจากนี้แนวทางการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้นกระบวนการจัดการเรียนรูจึงจำเป็นที่จะต้องจัดบรรยากาศรวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อเอื้อต่อผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงให้รู้จักคิดและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทของตนจากผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนทุกอย่างมาเป็นผู้ชี้แนะและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจและมีทักษะในเรื่องกระบวนการเรียนรู้เพื่อสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่ตนเองต้องการได้

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามาก ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างหลากหลายและรวดเร็ว แต่กลับพบปัญหาภาวะข้อมูลท่วมท้น (information overload) โดยผู้ใช้มีการรับและถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารโดยที่ไม่ได้คัดกรองและขาดวิจารณญาณ อีกทั้งบางครั้งมีการนำข้อมูลข่าวสารไปใช้โดยขาดจริยธรรม นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยียังส่งผลให้แหล่งเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในห้องเรียนหรือครูผู้สอนอีกต่อไป ด้วยข้อมูลข่าวสารที่มีมากมายในปัจจุบัน การรู้จักเลือกที่จะเชื่อหรือนำข้อมูลใดมาใช้นับเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นมากในสังคมสารสนเทศ มีการสำรวจข้อมูลเด็กไทยกว่า 3,000 คนทั่วประเทศ พบว่าเด็กทำการบ้านด้วยการ copy/paste ถึงร้อยละ 45.7 (วัฒนธรรมเรียนแบบใหม่เด็กไทย

“คัดลอก-ตัดแปะ” ความรู้กลัว, 2556) ดังนั้นการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการศึกษาในโรงเรียน เพราะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิดและค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น ซึ่งการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) ถือเป็นหนึ่งในทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เนื่องจากศตวรรษที่ 21 เรียกว่าเป็นสังคมยุคสารสนเทศ เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดการเพิ่มปริมาณและการแพร่กระจายของสารสนเทศอย่างรวดเร็ว การรู้สารสนเทศจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำว่า “การรู้สารสนเทศ” โดยทั่วไปจะหมายถึง ความสามารถในการเข้าถึง ประเมิน จัดระเบียบ และใช้สารสนเทศจากแหล่งต่างๆ คณะกรรมการบริหารการรู้สารสนเทศ สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (ALA Presidential Committee on Information Literacy. 1989 อ้างถึงใน สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, 2551)ได้กำหนดนิยามที่ถือได้ว่าเป็นบทสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศไว้ว่า “บุคคลที่จะได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้สารสนเทศจะต้องมีความสามารถที่จะตระหนักถึงความต้องการสารสนเทศของตน และมีความสามารถในการกำหนดที่อยู่ (Locate) ประเมิน และใช้สารสนเทศที่ต้องการนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ” นั่นคือ บุคคลผู้รู้สารสนเทศจำเป็นต้องรู้ถึงวิธีนิยามเนื้อหาหรือขอบเขตของเรื่องที่ต้องการศึกษาอย่างชัดเจน รู้จักเลือกคำที่เหมาะสมที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดหรือประเด็นที่จะศึกษา สามารถกำหนดกลยุทธ์การค้นที่นำไปสู่การตัดสินใจเกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศต่างๆ และรู้วิธีการจัดระบบของสารสนเทศ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ในเรื่องของคุณค่า ความตรง(Relevancy) คุณภาพ และความเหมาะสม จากนั้นแปลงสภาพสารสนเทศให้เป็นความรู้

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association. 2005: Online อ้างถึงในบุญยืน จันทร์สว่าง, 2548) ได้กำหนดองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศไว้ 4 ประการ คือ 1. ความสามารถในการตระหนักว่าเมื่อใดจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ 2. การเข้าถึงสารสนเทศ 3. การประเมินสารสนเทศ และ 4. ความสามารถในการใช้สารสนเทศที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบทั้ง 4 องค์ประกอบนั้นครอบคลุมมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย ซึ่งเป็นมาตรฐานที่นำเสนอในงานวิจัยของ ชุตินา สัจจามันท์ และ กาญจนา ใจกว้าง(2555) ที่ได้เห็นความสำคัญและจัดทำมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน ดังนี้ มาตรฐานที่ 1 นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศ มาตรฐานที่ 2 นักเรียนรู้แหล่งสารสนเทศและใช้เครื่องมือค้นสารสนเทศ มาตรฐานที่ 3 นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกสารสนเทศที่ต้องการ มาตรฐานที่ 4 นักเรียนสามารถรวบรวมจัดระบบและสังเคราะห์สารสนเทศ มาตรฐานที่ 5 นักเรียนสามารถใช้สารสนเทศและนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ มาตรฐานที่ 6 นักเรียนมีจริยธรรม เคารพกฎหมาย และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ

ในประเทศไทย การสอนการรู้สารสนเทศพัฒนามาจากการสอนการใช้ห้องสมุด ซึ่งแต่เดิมจะเน้นทักษะการใช้เครื่องมือต่างๆในการค้นหาสารสนเทศ เช่น บัตรรายการ ตระกูลวารสาร ฯลฯ รวมถึงหนังสืออ้างอิงและการเขียนรายงาน เมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทต่อระบบสารสนเทศและแนวคิดเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง การสอนการใช้ห้องสมุดจึงเปลี่ยนไปเน้นที่คุณค่าของการค้นหา เทคนิคการค้นหา การประเมินและการใช้สารสนเทศ รวมทั้งเทคนิคการคิดเชิงวิเคราะห์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศ (สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์, 2551) ดังนั้นการสอนการรู้สารสนเทศจึงเน้นบทบาทไปที่ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นความจำเป็นที่ครูทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีการรู้สารสนเทศโดยสอนผ่านเนื้อหาต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่ประกอบไปด้วยสาระการเรียนรู้ 5 สาระ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้อง

กับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรม เป็นเนื้อหาที่ต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงและความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ด้วยลักษณะเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่กล่าวไปนั้นช่วยให้ครูสังคมศึกษาสามารถสอดแทรกการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนการสอนได้ การที่ครูสังคมศึกษาจะเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนนั้น มิใช่การนำเนื้อหาการรู้สารสนเทศไปสอนนักเรียนโดยตรง แต่เป็นการสอดแทรกและแนะนำผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆในเนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

นอกจากนี้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน จากงานวิจัยของสุจิรา ธงงาม (2547) ที่ศึกษาสภาพการส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้แก่ นักเรียนในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 ถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้นักเรียน คือ ขาดงบประมาณ รองลงไป คือ ขาดสื่อต่างๆ และไม่มีเวลาในการจัดกิจกรรม ตามลำดับ งานวิจัยของณมรัตน์ ปิงตระกูล (2550) ศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน พบว่าอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ประกอบด้วย ข้อจำกัดทางด้านเวลา การสื่อสารกับผู้ให้สารสนเทศ และพื้นฐานความรู้เดิมของนักศึกษา

ดังนั้นนอกจากผู้วิจัยจะทำการศึกษาบทบาทครูสังคมศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษาแล้ว ผู้วิจัยจะศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครูด้วย โดยจะศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาใน 3 ด้าน คือ ด้านตัวครู ด้านนักเรียน และด้านสถานศึกษา เพราะทั้งครู นักเรียน และสถานศึกษา ต่างก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะครูสังคมศึกษาที่สอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากตัวชี้วัดการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นครอบคลุมตัวชี้วัดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้นการศึกษาเฉพาะครูสังคมศึกษาที่สอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาที่จะนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยการบูรณาการการรู้สารสนเทศกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในเรื่องการรู้สารสนเทศให้ผู้เรียน เพื่อผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนจนเกิดเป็นทักษะและสามารถศึกษาค้นคว้าความรู้ได้ด้วยตนเองก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทครูสังคมศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อศึกษาปัญหาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครู ทั้งในด้านตัวครู นักเรียน และสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครู ทั้งในด้านตัวครู นักเรียน และสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เป็นการศึกษาบทบาทครูสังคมศึกษาในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทครูสังคมศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา

2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูสังคมศึกษาที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 474 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยสำรวจจำนวนครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2556 มีจำนวนทั้งสิ้น 6,121 คน จากนั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane อ้างถึงใน วรณี แกมเกตุ, 2551) คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ระดับนัยสำคัญ .05 หรือร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยได้กลุ่มตัวอย่างครูสังคมศึกษา มีจำนวน 378 คน จากนั้นสำรวจจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามีจำนวน 2,361 โรงเรียน สุ่มโรงเรียนมาร้อยละ 10 จากโรงเรียนใน 6 ภูมิภาค ซึ่งโรงเรียนร้อยละ 10 ในแต่ละภาคที่สุ่มมาจะประกอบไปด้วยโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ คิดเป็นจำนวน 237 โรงเรียน สุ่มกลุ่มตัวอย่างครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนละ 2 คน คิดเป็นจำนวน 474 คน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นมาโดยสร้างตามกรอบมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย 6 มาตรฐาน ตามแนวทางงานวิจัยของชุดิมา สัจจามันท์ และ กาญจนา ไกรกว้าง โดยพิจารณาบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาตามรายละเอียดของแต่ละมาตรฐานเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย

2. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะ แล้วปรับปรุงแก้ไข

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบพิจารณาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความถูกต้องก่อนนำไปใช้ พบว่าแบบสอบถามมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 0.5

4. นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 15 คน ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัย โดยกลุ่มผู้ทดลองใช้ให้ความเห็นว่าไม่มีประเด็นใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 474 โรงเรียน ทางไปรษณีย์
2. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 408 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.08 ของจำนวนแบบสอบถามที่

ส่งไป

3. หลังจากเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จึงทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เกี่ยวกับบทบาทครูสังคมศึกษาในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านตัวครู นักเรียน และสถานศึกษา นำมาวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง และวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้แปลความหมาย นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 บทบาทครูสังคมศึกษาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา

1. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ครูสังคมศึกษาใช้เสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนมากที่สุด คือ การใช้ประเด็นปัญหา รองลงมา คือ การใช้กิจกรรมโครงงาน

2. ด้านบทบาทในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ จำแนกตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย สรุปได้ดังนี้

2.1 มาตรฐานที่ 1 ทั้งในภาพรวมและในรายละเอียด ครูสังคมศึกษามีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศบ่อยครั้ง

2.2 มาตรฐานที่ 2 ในภาพรวมครูสังคมศึกษามีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้นักเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งสารสนเทศและใช้เครื่องมือค้นสารสนเทศบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเป็นประจำ ให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากพินิจภัณฑ์และประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนเป็นบางครั้ง แต่ไม่เคยให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากหอจดหมายเหตุเลย

2.3 มาตรฐานที่ 3 ในภาพรวมครูผู้สอนมีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกสารสนเทศที่ต้องการบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ ประเมินข้อมูลจาก วารสาร วิทยุ ภาพยนตร์ และการ์ตูนเป็นบางครั้ง

2.4 มาตรฐานที่ 4 ทั้งในภาพรวมและในรายละเอียด ครูผู้สอนมีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้นักเรียนสามารถรวบรวมจัดระบบและสังเคราะห์สารสนเทศบ่อยครั้ง

2.5 มาตรฐานที่ 5 ในภาพรวมครูผู้สอนมีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้นักเรียนสามารถใช้สารสนเทศผลิตและนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์บ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเสนอโดยการทำโปสเตอร์ วิดีโอ และละคร เป็นบางครั้ง

2.6 มาตรฐานที่ 6 ทั้งในภาพรวมและในรายละเอียด ครูผู้สอนมีการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้นักเรียนมีจริยธรรม เคารพกฎหมาย และมีความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศบ่อยครั้ง

ตอนที่ 2 ปัญหาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครู

1. ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำแนกตามองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านตัวครู

ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องเวลาว่างไม่ตรงกับผู้เรียนในการให้คำปรึกษา รองลงมาคือความชำนาญในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ความชำนาญในการแนะนำการวิเคราะห์ ประเมิน เลือกสารสนเทศให้ตรงกับประเด็นที่ต้องการ ความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ ตามลำดับ

1.2 ด้านนักเรียน

ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องความสามารถในการสืบค้นข้อมูลให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้เรื่องการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรม การตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศ ความสามารถในการใช้สารสนเทศนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย และความสามารถในการรวบรวมจัดระบบสารสนเทศ ตามลำดับ

1.3 ด้านสถานศึกษา

ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องประสิทธิภาพของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากที่สุด รองลงมาเป็นปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรม การสนับสนุนการใช้ชุมชน/แหล่งเรียนรู้อื่นๆ นอกห้องเรียน และความพร้อมของห้องสมุด ตามลำดับ

2. ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำแนกตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย สรุปได้ดังนี้

2.1 อันดับของปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำแนกตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย มีดังนี้

อันดับหนึ่ง คือ มาตรฐานที่ 1 นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศ อันดับสอง คือ มาตรฐานที่ 3 นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกสารสนเทศที่ต้องการ อันดับสามและสี่ คือ มาตรฐานที่ 4 นักเรียนสามารถรวบรวมจัดระบบและสังเคราะห์สารสนเทศ อันดับห้า คือ

มาตรฐานที่ 5 นักเรียนสามารถใช้สารสนเทศนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ และอันดับหก คือ มาตรฐานที่ 6 นักเรียนมีจริยธรรม เคารพกฎหมายและมีความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ

2.2 สาเหตุของปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ
จำแนกตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย

ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าสาเหตุของปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนตามมาตรฐานที่ 1- 6 มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 มีสาเหตุสำคัญ คือ นักเรียนไม่เห็นความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศเท่าที่ควร

มาตรฐานที่ 2 มีสาเหตุสำคัญ คือ ขาดแคลนแหล่งเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้เข้าถึงสารสนเทศไม่มีประสิทธิภาพ และนักเรียนขาดทักษะในการสืบค้นข้อมูลใช้ข้อมูลไม่หลากหลาย

มาตรฐานที่ 3 มีสาเหตุสำคัญ คือ นักเรียนขาดทักษะในด้านการอ่าน การวิเคราะห์

มาตรฐานที่ 4 มีสาเหตุสำคัญ คือ นักเรียนไม่สามารถรวบรวมข้อมูลและจัดระบบได้ และขาดทักษะการสังเคราะห์สารสนเทศ

มาตรฐานที่ 5 มีสาเหตุสำคัญ คือ นักเรียนขาดทักษะและความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอ

มาตรฐานที่ 6 มีสาเหตุสำคัญ คือ นักเรียนขาดความรับผิดชอบในการนำข้อมูลสารสนเทศมาใช้

ตอนที่ 3 แนวทางการแก้ปัญหาที่มีต่อการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของครู

แนวทางการแก้ปัญหาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านตัวครู

ครูสังคมศึกษามีความเห็นว่าควรจัดอบรมครูในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ ครูควรพัฒนาตนเองในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และมีการใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายที่ช่วยเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ

2. ด้านนักเรียน

ครูสังคมศึกษามีความเห็นว่าควรพัฒนาและส่งเสริมทักษะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศให้กับผู้เรียน เช่น ทักษะการอ่าน การสืบค้นข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การนำเสนอ ฯลฯ

3. ด้านสถานศึกษา

ครูสังคมศึกษามีความเห็นว่าสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอ และปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. บทบาทครูสังคมศึกษาในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ

1.1 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ครูสังคมศึกษาใช้เสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนมากที่สุด คือ ใช้กิจกรรมประเด็นปัญหา ซึ่งการนำประเด็นปัญหามาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ และสนใจศึกษาหรือค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อจะหาคำตอบในเรื่องนั้นๆ ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2555) ระบุว่าประเด็นปัญหาสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดภาวะ

ทุนงสงสัยและต้องการที่จะแสวงหาความรู้เพื่อขจัดความสงสัยดังกล่าว การให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาจริงหรือสถานการณ์ปัญหาต่างๆ และร่วมกันคิดหาทางแก้ปัญหาต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และสามารถพัฒนาทักษะกระบวนการต่างๆ อันเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อนักเรียนตระหนักในความสำคัญของปัญหาที่จะศึกษา นับเป็นการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนในมาตรฐานที่ 1 คือ ช่วยเสริมสร้างให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของสารสนเทศ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของการรู้สารสนเทศมาตรฐานอื่นๆ

นอกจากใช้กิจกรรมประเด็นปัญหาแล้ว ผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษาได้ใช้กิจกรรมโครงการในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากิจกรรมโครงการเป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยเสริมสร้างการรู้สารสนเทศได้ครบทุกมาตรฐาน โดยทิตนา แคมมณี (2555) ได้นิยามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของโครงการไว้ว่าเป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกทำโครงการที่ตนสนใจ โดยร่วมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่ตนสนใจ วางแผนในการทำโครงการร่วมกัน ศึกษาหาข้อมูลความรู้ที่จำเป็น และลงมือปฏิบัติงานตามแผนงานที่วางไว้จนได้ข้อค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แล้วจึงเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณชน เก็บข้อมูล แล้วนำผลงานและประสบการณ์ทั้งหมดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดค้น และสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมด จากคำนิยามดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมโครงการช่วยเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในทุกมาตรฐาน

1.2 ด้านบทบาทในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ สรุปได้ดังนี้

ด้านบทบาทการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศของครูสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทยทั้ง 6 มาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติบ่อยครั้งทั้ง 6 มาตรฐาน แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดในมาตรฐานที่ 2 นักเรียนรู้และเข้าถึงแหล่งสารสนเทศและใช้เครื่องมือค้นสารสนเทศ พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเป็นประจำและไม่เคยให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากหอจดหมายเหตุเลย เนื่องจากสารสนเทศที่ได้จากอินเทอร์เน็ตมีข้อได้เปรียบในเรื่องความทันสมัย ความกว้างขวาง ครอบคลุม และมีปริมาณมาก (ชุดิมา สัจจามันท์, 2544) และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิรา ธงงาม (2547) ที่พบว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ครูส่งเสริมการรู้สารสนเทศมากที่สุด คือ อินเทอร์เน็ต เพราะในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตเป็นระบบเครือข่ายที่ใหญ่ที่สุด มีความสะดวกในการเผยแพร่และสืบค้นสารสนเทศ สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารกับแหล่งสารสนเทศที่อยู่ห่างไกลได้ทั่วโลก มีบริการครอบคลุมความต้องการ

ส่วนการค้นคว้าข้อมูลจากหอจดหมายเหตุพบว่าในภาพรวมครูสังคมศึกษาไม่เคยให้ผู้เรียนค้นคว้าข้อมูลจากหอจดหมายเหตุเลย อาจเนื่องมาจากความยากลำบากในการเดินทางมาสืบค้น นอกจากนี้สารสนเทศที่ได้จากหอจดหมายเหตุเป็นสารสนเทศเฉพาะเรื่อง อีกทั้งการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศมีความยุ่งยากและซับซ้อน เนื่องจากเป็นเอกสารเก่าที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มีความเสี่ยงต่อการชำรุดเสียหายจากการจับต้องหรือเคลื่อนย้ายไม่ถูกวิธี จึงเป็นแหล่งสารสนเทศที่ยากต่อการค้นคว้าหาข้อมูล ซึ่งต่างจากการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต แหล่งข้อมูลแต่ละแหล่งต่างก็มีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นผู้สอนจะมอบหมายให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลจากแหล่งใดต้องคำนึงถึงเนื้อหาว่าเหมาะสมที่จะใช้แหล่งข้อมูลใด หากเป็นเนื้อหาที่มีความเฉพาะทางหรือข้อมูลที่เจาะลึก อาจแนะนำให้นักเรียนลองค้นคว้าจากหอจดหมายเหตุ หรือพิพิธภัณฑ์หรือแหล่งข้อมูลอื่นๆ ควบคู่ไปกับการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

บทบาทของครูสังคมศึกษาในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ มาตรฐานที่ 3 ให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกสารสนเทศที่ต้องการ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ ประเมินข้อมูลจากวารสาร วิทยุ ภาพยนตร์ และการดูเป็นบางครั้ง แต่ให้ฝึกวิเคราะห์ ประเมินข้อมูลจาก หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ โฆษณา และอินเทอร์เน็ตบ่อยครั้ง ผลการวิจัยที่พบในประเด็นนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาจะมอบหมายให้ผู้เรียนวิเคราะห์ ประเมินข้อมูล จากแหล่งสารสนเทศประเภทที่ครูและนักเรียนสามารถเข้าถึงได้สะดวก มีความหลากหลาย และครอบคลุมในเนื้อหาของเรื่องที่จะสอน

บทบาทของครูสังคมศึกษาในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ มาตรฐานที่ 5 ให้นักเรียนสามารถใช้สารสนเทศผลิตและนำเสนอผลงานได้อย่างสร้างสรรค์ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเสนอโดยการทำโปสเตอร์ วิดีโอ และละคร เป็นบางครั้ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการทำโปสเตอร์ และวิดีโอ เพื่อให้ได้ผลงานที่สร้างสรรค์ต้องอาศัยความชำนาญในเรื่องโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้สถานศึกษาต้องมีจำนวนคอมพิวเตอร์ที่เพียงพอกับความต้องการของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เรียนรู้และสร้างสรรค์ผลงานผ่านโปรแกรมต่างๆ เพื่อนำเสนอ ซึ่งในหลายๆโรงเรียนพบว่ามีปัญหาจำนวนคอมพิวเตอร์ไม่เพียงพอกับความต้องการของครูและนักเรียน ดังนั้นครูจึงไม่ได้มอบหมายให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานด้วยการทำโปสเตอร์หรือวิดีโอเท่าที่ควร ดังนั้นจึงต้องคำนึงถึงความพร้อมของอุปกรณ์และความรู้ความชำนาญในการใช้โปรแกรมด้วย ในด้านการนำเสนอด้วยละครนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการมอบหมายให้นักเรียนนำเสนอในรูปแบบของละคร ต้องใช้เวลาในการเตรียมการกับนักเรียนพอสมควร ส่งผลให้ครูสังคมศึกษามอบหมายให้ผู้เรียนนำเสนอผลงานด้วยละครในบางครั้ง สะท้อนให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาจะให้ผู้เรียนนำเสนอในรูปแบบที่ใช้ระยะเวลาในการเตรียมการ หรือมีขั้นตอนน้อยกว่า และไม่ต้องใช้ความชำนาญในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มาก

2. ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ด้านตัวครู

ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนด้านตัวครู ผลการวิจัยพบว่าเป็นปัญหาเรื่องเวลาว่างไม่ตรงกับผู้เรียนในการให้คำปรึกษามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของนวลจันทร์ บุญหนู (2555) ที่กล่าวถึงอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการจัดทำโครงการวิทยาศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนมหิตลวิทยานุสรณ์ พบว่า นักเรียนได้รับอุปสรรคเกี่ยวกับเรื่องเวลาในการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เนื่องจากอาจารย์มีภาระงานมากและมีเวลาให้คำปรึกษาไม่ตรงกับเวลาของนักเรียน ปัญหารองลงมา คือ ความชำนาญในการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง เนื่องจากการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะการรู้สารสนเทศนั้น ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้สอนหรือผู้แนะนำเสนอข้อเท็จจริงไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และเป็นผู้สร้างสิ่งแวดล้อมด้านการรู้สารสนเทศให้แก่ผู้เรียน(สมาน ลอยฟ้า, 2544) ครูต้องใช้รูปแบบกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2555) ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับประโยชน์ของรูปแบบการสอนที่หลากหลายว่าช่วยให้ครูมีทางเลือกมากขึ้น ครูสามารถเลือกวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆที่มีอยู่อย่างหลากหลายมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอนของตน ครูคนใดมีความรู้กว้างขวางก็จะมีทางเลือกได้มาก ยังมีทางเลือกมาก ครูก็มีโอกาสที่จะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับผู้เรียนของตนได้ ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครูจำเป็นต้องมีความรู้และความชำนาญเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะสอนและทักษะที่ต้องการฝึกฝนให้กับ

นักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าเป็นปัญหาเรื่องความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของไอลตา อรุณศรี, สมาน ลอยฟ้า, และชลภัส วังษ์ประเสริฐ (2557) ที่พบว่าครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการรู้สารสนเทศในระดับปานกลาง ซึ่งปัญหาดังกล่าวนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และทักษะต่างๆให้กับนักเรียนผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หากครูต้องการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้กับนักเรียน แต่ครูมีความเข้าใจเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศไม่เพียงพอ ย่อมไม่สามารถที่จะเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการรู้สารสนเทศได้

แนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในด้านตัวครู ครูสังคมนักศึกษามีความเห็นว่าการพัฒนาตนเองก่อนเป็นอันดับแรก ด้วยการเข้าร่วมอบรมในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศ ครูควรพัฒนาตนเองในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เป็นต้น

2.2 ด้านนักเรียน

ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน ด้านนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าเป็นปัญหาเรื่องความสามารถในการสืบค้นข้อมูลให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด เมื่อดูในรายละเอียดพบว่าเป็นปัญหาด้านความสามารถในการกำหนดคำสำคัญ (Keyword) เพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูลมากที่สุด ขณะเดียวกันมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสมฤดี หัตถาพงษ์ (2547) ที่ศึกษาการรู้สารสนเทศของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า นิสิตมีความสามารถในการกำหนดกลยุทธ์การค้นคืนสารสนเทศที่ต้องการในระดับต่ำ และนิสิตไม่รู้จักกำหนดคำค้นที่สัมพันธ์กับเนื้อหาของข้อมูลที่ต้องการ ซึ่งปัญหาด้านความสามารถในการกำหนดคำสำคัญหรือคำค้นสารสนเทศนั้น ส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถสืบค้นข้อมูลให้ตรงกับความต้องการได้ ความสามารถในการกำหนดคำค้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากทำให้เข้าถึงสารสนเทศได้ตรงกับความต้องการ โดยที่การเข้าถึงสารสนเทศเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของการรู้สารสนเทศ หากนักเรียนไม่สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้แล้ว ย่อมไม่สามารถบรรลุมาตรฐานการรู้สารสนเทศได้ ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องพัฒนาทักษะการสืบค้นให้กับนักเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าเป็นปัญหาเรื่องทักษะในการอ่าน สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย ที่พบว่าสาเหตุของปัญหาอันดับหนึ่งเป็นประเด็นที่อยู่ในมาตรฐานที่ 3 คือนักเรียนขาดทักษะในการอ่าน การคิดวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไอลตา อรุณศรี, สมาน ลอยฟ้า, และชลภัส วังษ์ประเสริฐ (2557) ที่พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านการคิดวิเคราะห์และการอ่าน ซึ่งการอ่านถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการแสวงหาความรู้ หากนักเรียนขาดทักษะในการอ่าน ย่อมส่งผลกระทบต่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในทุกมาตรฐาน การอ่านต้องอาศัยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จนสามารถแปลงข้อมูลที่ได้รับและนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นผู้ที่ขาดทักษะทางด้านการอ่าน ย่อมมีผลต่อการคิดวิเคราะห์ด้วย

แนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในด้านนักเรียน ครูสังคมนักศึกษามีความเห็นว่าการพัฒนาและส่งเสริมทักษะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศให้กับผู้เรียน เช่น ทักษะในการสืบค้นข้อมูล ทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นต้น

2.3 ด้านสถานศึกษา

ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน ด้านสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าเป็นปัญหาเรื่องประสิทธิภาพของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมากที่สุด สอดคล้องกับผลสำรวจของ วไลยา สุญราช, พนิดา พงษ์ไพบูลย์ และกุลชาติ มีทรัพย์หลาก (2550) ที่พบว่าสถานศึกษาต้อง

ประสบกับปัญหาเครือข่ายที่ไม่มีคุณภาพ ไม่เสถียร เข้าใช้งานได้ช้าและหลุดบ่อย การเชื่อมต่อไม่สะดวก ซึ่งปัญหาเรื่องเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไม่มีประสิทธิภาพนั้น ย่อมส่งผลต่อการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดขึ้นมักเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้สืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง ดังที่ผลการวิจัยในประเด็นบทบาทครูสังคมศึกษาในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนในมาตรฐานที่ 2 พบว่าครูสังคมศึกษามอบหมายให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเป็นประจำ หากสถานศึกษาสามารถพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพได้ จะส่งผลให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างราบรื่นมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า เป็นปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนในการจัดกิจกรรม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เป็นปัญหาด้านสถานศึกษาขาดแคลนงบประมาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดใจ บุชพงศ์ (2550) ที่พบว่าปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้สารสนเทศในโรงเรียนที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาด้านงบประมาณ ซึ่งปัญหาด้านสถานศึกษาขาดแคลนงบประมาณย่อมส่งผลต่อปัญหาดังกล่าวก่อนหน้านี้ คือ ปัญหาประสิทธิภาพของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เนื่องจากการปรับปรุงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ สถานศึกษาต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก

แนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศในด้านสถานศึกษา ครูสังคมศึกษามีความเห็นว่าสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเพียงพอและปรับปรุงระบบอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ด้านครู

1. ครูควรฝึกและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความพร้อมในการเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน

2. ครูควรส่งเสริมและพัฒนาทักษะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนและมีการประเมินผลเพื่อนำมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการการรู้สารสนเทศในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
ด้านฝ่ายบริหาร

1. กระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินนโยบายคืนครูสู่ห้องเรียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ครูมีเวลาทำหน้าที่ในการสอนมากยิ่งขึ้น

2. สถานศึกษาควรมีการกำหนดให้การรู้สารสนเทศเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของโรงเรียน และมีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน

3. ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาควรให้การสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอ รวมทั้งปรับปรุงเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและประเมินการรู้สารสนเทศของนักเรียนมัธยมศึกษา ตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย
2. ควรมีการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียนเพื่อให้บรรลุมาตรฐานการรู้สารสนเทศสำหรับนักเรียนไทย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชุดิมา สัจจามันท์. (2544). การรู้สารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา คนไทยและสังคมไทย. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 14(3), 50-63.
- ชุดิมา สัจจามันท์ และ กาญจนา ใจกว้าง. (2555). *การพัฒนาตัวชี้วัดการรู้สารสนเทศของนักเรียนไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. วัฒนธรรมเรียนแบบใหม่เด็กไทย
- ณมรัตน์ ปิงตระกุล. (2550). *พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศเพื่อการศึกษาของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน: กรณีศึกษาศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตบางแค*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตินา แคมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจันทร์ บุญหนู. (2555). *พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศเพื่อการจัดทำโครงงานวิทยาศาสตร์ของนักเรียนโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญยืน จันทะสว่าง. (2548). “สารสนเทศและการรู้สารสนเทศ.” ใน *ทักษะการรู้สารสนเทศ*, 1-5.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนธรรมเรียนแบบใหม่เด็กไทย “คัดลอก-ตัดแปะ” ความรู้กลัวง. (2556). สืบค้นจาก <http://www.thaipost.net/news/070613/74647>
- วัลภา สุญาธ, พนิดา พงษ์ไพบูลย์, และกุลชาติ มีทรัพย์หลาก(2550). *ผลสำรวจสถานภาพและความพร้อมในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตของโรงเรียน*. ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- สมาน ลอยฟ้า. (2544). การรู้สารสนเทศ: ทักษะที่จำเป็นสำหรับสังคมสารสนเทศ Information Literacy : Essential Skill for Information Society. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 19(1), 1-5.
- สุจิรา ธงงาม. (2547). *สภาพการส่งเสริมการรู้สารสนเทศให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 ถึงช่วงชั้นที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ และคณะ. (2551). รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทในการสอนการรู้
สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร.
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุดใจ บุษบงศ์. (2550). การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้สารสนเทศในโรงเรียนเมืองกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง
จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1. การศึกษาค้นคว้าอิสระ
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมฤดี หัตถาพงษ์. (2547). การรู้สารสนเทศของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไอลดา อรุณศรี, สมาน ลอยฟ้า, และ ชลภัตต์ วงษ์ประเสริฐ. (2557).การจัดการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศ
สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 8(1), 248-263.